



ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 44.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10, 1891

ԹԻԻ 2.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երեւ
Խնամով քննած Են	9
Աշխարհի Մարդոց Եւ Քրիստոսի Գաղափարք Ի Մասին Մեծութեան	9
Ուղեւորութիւն յԱնգղիա	40
Արդի Խուզարկութիւնք Աստուածաշնչական Երկրաց Մէջ	41
Եօթն Հրաշայիք Աշխարհի	42
Հանրակառքի Սը Մէջ Մարդասիրութիւն	43
Թղթակցութիւնք	
Նետաճող-Աւետարանականաց Միութեան Ժողովն Ի Կէջ-Թէփէ	43
Տանկեղեցիորդ Տեղեկագիր Արեւելեան Որբանոցին Ի Պրուսա	44
Շրջահայեցութիւն	44
Հանդէս Քաղաքական	45
Արժէք Դրամոց	46

ԱԻԵՏԱՖԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն Շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար 1 1/2, վեց ամսեայն՝ 3/4. Մեծիկի, կանխիկ, եւ հատը 30 փարա: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ թղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մ. Ռ. Ս. Պարնըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՒՍՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ԽՆԱՄՈՎ ՔՆՆԱԾ ԵՆ

(ՄԵՆԷՐԸ ԳԵՆԵՐ ԵՄԵՆԵՅԻ)

Անդամ մը երկաթուղեաւ կը ճամբորդէի ժամադրաւոր մը երթալու համար: Նստած էի երկաթուղոյ կառքին մէջտեղը, և իմ նստարանիս վրայ նստած էր մտացի և ուսեալ անձի մը երեւոյթ ունեցող պարոն մը որոյ կիներ և երկու զաւակները գրաւած էին ճիշդ մեր դիմացը գտնուող նստարանները: Կը խոստովանեմ թէ ի սկզբան խօսակցութեան մտնելու հակամիտութիւն չէի զգար, վասն զի տկար էի և քիչ յոյս ունէի որ ճամբորդութեանս միջոցին ցաւս մեղմանար: Վասն որոյ գլխաւորապէս ժամանակս կ'անցունէի դիտելով արտերը զորս արդէն հարիւր անգամ տեսած էի, և կը հիանայի յարափոփոխ դաշտավայրերուն վրայ: Վերջապէս ճանապարհակից ընկերս ըսաւ, «Կարծեմ Աւետարանի պաշտօնեայ մ'էք դուք»: «Այո», ըսի: «Քա-

նի՞ անդամներ կը դանտին ձեր խնամոց ներքեւ», հարցուց նա: «Հաւանա-կանապէս իբր հազար հինգ հարիւր», պատասխանեցի: Այս միջոցին ճանապարհակցիս դէմքին վրայ տարօրինակ արտայայտութիւն մը տեսայ: Արդեօք կ'արհամարհէր սուրբ բաները, թէ սոսկ խաղ մը կ'ընէր: Վայրկեան մը յետոյ հարցուց, «Չէ՞ք կարծեր թէ կրօնքը ժամանակիս մեծագոյն խաբէութիւնն է»: «Չեմ կարծեր», պատասխանեցի: «Լաւ, կը կարծէք թէ ձեր եկեղեցւոյն անդամոց տասնէն գէթ մին երբեք խնամով քննած է Սուրբ Գրոյ աստուածային հեղինակութեան մասին իրեն ունեցած հաւատոյն հիմը», հարցուց նա: Անշուշտ մարդը կը խորհէր թէ շուարեցուցիչ հարցում մը ըրած էր, և զարմացաւ իմ անկեղծ պարզութեանս վրայ երբ պատասխանեցի, «Ոչ, իրօք չեմ կարծեր թէ տասնէն մին քննած է», և յետոյ աւելցուցի, «Հաւանականապէս մինչև իսկ հազարէն մէկ խնամով քննած է յայտնեալ կրօնի ապացոյցները: Արդարեւ այդ խնդիրը մեծ ուսումնասիրութեան կը կարօտի: Երկար հետազոտութիւն մը կը պահանջէ, և վասն որոյ դործի մարդոցմէ յոյժ սակաւք կրնան իրենց ժամանակը տալ այդպիսի քննութեան մը: Բայց թող տուէք ինձ սա ևս ըսել թէ Սուրբ Գիրքը Գեթե-համար այնչափ ուսումնասիրութիւն պէտք է որչափ զայն ընդունելու համար: Արդ կը կարծէք թէ Սուրբ Գիրքը մերժողներուն հազարէն մին խնամով քննած է այն ապացոյցները և փաստերը որոյ վրայ քրիստոնէին հաւատքը հաստատուած է: Դուք քննած էք»: Իրաց կաշուութեան անակնկալ դարձաւ մ'էր այս: Անկեղծութեամբ խոստովանեցաւ թէ քննած չէր, և ըսաւ թէ իւր կարծեօք ուրիշներ ևս քննած չէին: Հաւանականապէս այժմ չկան այնպիսիք որ աւելի ծանծաղ խորհողներ լինին քան այն անձինք որ միշտ կը խօսին ընդդէմ Սուրբ Գրոյ: Ասանց հասարակական և խնամով քննելու կը մերժեն զՍուրբ Գիրս որ բարոյական իսկապէս կանոններ պա-

մալ մատենան է և միակ ճանապարհորդ որ աստուածային միակութեան թիւններ կու տայ թշուառ մարդկութեան: Սուրբ Գիրքը խնամով քննութիւն ընել կը պահանջէ անոնցմէ որք չեն ընդունիր զայն, և սակայն ճիշդ այն քննութիւնն է որ զանց կ'անուի: Սուրբ Գրոյ բարոյական վարդապետութիւնք քրիստոնէին խղճին համար նոյն իսկ Աստուծոյ ձայնն են: Սուրբ Գրոյ վարդապետութիւնք ի մասին փրկութեան, թուղութեան և նորոգութեան՝ զհաւատացեալն կ'առաջնորդեն այնպիսի փորձառութեան մը որ իրեն կ'ապացուցանէ Սրբազան Մատենին ուսուցած ամբողջ կրօնին ճշմարտութիւնը: Այնպիսի մատեան մը, որոյ բարոյական կանոններն այնչափ սուրբ են, որոյ վարդապետութիւնք մարդկային վարուց մէջ այսչափ փոփոխութիւն յառաջ կը բերեն և աշխարհի վրայ մարդոց կու տան այսչափ զմայելի փորձառութիւններ, կը դրաւէ մարդուս հաւատքը, մանաւանդ քանի որ այս նոյն մատենը կը ցուցնէ նմա յարութիւնը և յաւիտեական կեանքը:

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՐԴՈՅ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԳԱՂԱՓԱՐԻ Ի ՄԱՍԻՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ

Որչափ անպատուաբեր իրողութիւն մ'է որ յոյժ չար մարդիկ Մեծ կոչուած են ի պատմութեան: Այնպէս կը թուի թէ աշխարհի մարդոց կարծեօք մեծ լինելու համար պէտք չեն բարոյական գերազանցութիւն, սրտի կամ վարուց մաքրութիւն, բարեգործութիւնք, ի մի բան՝ ոչ այլ ինչ պէտք են բայց միայն այնպիսի կեանք մը որ խնայական կարողութեանց և կամոց մեծ զօրութիւն ցոյց տուած է, և այնպիսի փառասիրական գաղափարներ՝ որք մեծ յաջողութեամբ իրագործուած են: Մարդիկ միշտ պատրաստ եղած են Գեթե-համար այնպիսի մէկը որ իւր ձեռնարկութեանց միջոցաւ մեծ հռչակ հանած է, և հոգ չէ թէ ո՞րչափ արհամարհելի են իւր նկարագիրը և ձեռնարկութիւնը: Քիչ չէր այնչափ դիւսկան ոգի մը ցուցած

Թիւնն սկսած է Լանֆրանք արքեպիսկոպոս յամին 1070: Այս արքեպիսկոպոսին յաջորդ հռչակաւոր Անսելմոս արքեպիսկոպոսն աւելի ընդարձակեց զայն, եւ չէնքին ճիշդ մէջտեղը գտնուող մեծ աշտարակին շինութիւնն աւարտեցաւ յամին 1500: Մայր եկեղեցւոյն ներքնակողմն ունի 314 ոտնաչափ երկայնութիւն: Գլխաւոր դրան երկու կողմը կառուցուած են 130 ոտնաչափ բարձրութեամբ աշտարակներ, եւ կեդրոնական գեղակերտ աշտարակը 233 ոտնաչափ բարձր է: Սոյն մայր եկեղեցին յառաջագոյն կը պարունակէր խորան մը նուիրեալ Թոմաս-ա-Պէքէթ արքեպիսկոպոսին որ մայր եկեղեցւոյն մէջ սպաննուեցաւ յամին 1170: Մեր առաջնորդը մեզ ցոյց տուաւ այն տեղն ուր յիշեալ արքեպիսկոպոսն ինկաւ ասպետաց սրոյ հարուածներով, նաեւ խորանին տեղը եւ չէնքին այն կողմը որոյ ներքեւ նա թաղուած էր եկեղեցւոյն ստորերկրեայ մասին մէջ: Թոմաս սրբոց եւ մարտիրոսաց կարգը դասուեցաւ, եւ իւր մահուանէն ետքը երկար դարեր նորա խորանը եղաւ Անգղիացոց ամենէն հռչակաւոր ուխտատեղեաց մին: Բարեկարգութենէն ետքը այս խորանը վերցուեցաւ եւ նորա հետքն անգամ մնացած չէ այժմ:

Քէնթըրպերի մայր եկեղեցւոյն մէջ կը գտնուին ազնուականաց եւ կղերականաց բազմաթիւ յիշատակարաններ, բայց անգղիացի միայն մէկ թագաւոր թաղուած է անդ: Այս թագաւորն է Հենրի Դ. որ մեռաւ յամին 1413. իւր կինը, Թադուհին, թաղուած է իրեն մօտ, եւ այս երկուքին գերեզմանաց վրայ կառուցուած է յիշատակարան մը որոյ վրայ քանդակուած են առն եւ կնոջ պատկերները որք կը ներկայացունեն զնոսա պառկած իրարու քով: «Սեաւ Իշխանն» էտուրու եւս թաղուած է անդ: Այս իշխանն անգղիացի նշանաւորագոյն զօրապետաց մին էր եւ քանի մը փառաւոր յաղթանակներ տարաւ Գաղիացոց վրայ, սակայն երբեք չբազմեցաւ արքայական գահուն վրայ, վասն զի մեռաւ յամին 1376 իւր հօրմէն առաջ: Դամբանին վրայ կը գտնուի իւր ոսկեզօծ պղնձեայ արձանը: Մայր եկեղեցւոյ ստորերկրեայ մէկ մասուը յատկացուեցաւ այն գաղիացի Բողոքականաց գործածութեան որք Սբ. Բարթոլոմէոսի կոտորածէն ետքը փախած էին յԱնգղիա, եւ տակաւին գաղիացի Բողոքականք պաշտօն կը կատարեն անդ: Տեսանք մայր եկեղեցւոյն կից եղող մանաստան մը յորում երբեմն կը բնակէր վանական միաբանութիւն մը: Մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ մանելու համար շինուած է փառաւոր եւ հին գուռ մը: Սոյն շրջափակին մէջ կը գտնուին բաց ի մայր եկեղեցիէն արքեպիսկոպոսաց պալատը եւ տղայոց դպրոց մը:

Սակայն Արքեպիսկոպոսը սովորաբար ի Քէնթըրպերի չբնակիր: Քէնթըրպերի արքեպիսկոպոսը կ'ընդունի տարեկան 15,000 անգլ. ոսկւոյ թոշակ մը որ իւրաց առեալ Հնդկաստանի փոխարքային տրուած թոշակը՝ մեծագոյն թոշակն է զոր անգղիական կառավարութիւնը կը վճարէ: Նախարարապետ Լորտ Սալզբորի կ'ընդունի տարեկան 5,000 անգլ. ոսկւոյ թոշակ մը միայն: Աւագ Դատաւորն եւս, որ Անգղիոյ բարձրագոյն դատական պաշտօնեան կը համարուի, կ'ընդունի 10,000 անգլ. ոսկւոյ տարեկան թոշակ: Սոյն բարձրաստիճան

պաշտօնեան նախարարութեան կ'անդամակցի, եւ կը փոխուի երբ նոր նախարարութիւն մը պաշտօնի գլուխ անցնի: Բարձրագոյն Դատաւորն, որ միշտ իւր պաշտօնին վրայ կը մնայ, կ'ընդունի 8,000 անգլ. ոսկւոյ թոշակ, եւ Փարիզի անգղիական դեսպանը կ'ընդունի 10,000 անգլ. ոսկի: Այս թիւերը կը ցուցնեն Քէնթըրպերի արքեպիսկոպոսին ունեցած բարձր աստիճանը: Քէնթըրպերի արքեպիսկոպոսը ունի «Գահերէց Համայն Անգղիոյ» տիտղոսը, եւ 32 անգղիացի եպիսկոպոսաց մեծ մասը իւր իրաւասութեան ներքեւ են: Միւս եպիսկոպոսը են ընդ իրաւասութեամբ. Անգղիոյ միւս միակ արքեպիսկոպոսին, այսինքն Եորքի արքեպիսկոպոսին, որ կը կոչուի «Գահերէց Անգղիոյ» եւ 10,000 անգլ. ոսկւոյ թոշակ կ'ընդունի: Քէնթըրպերի այժմու արքեպիսկոպոսը, Պէնտըն, իւր սոյն բարձր պաշտօնը կը վարէ 1883է ի վեր:

Ի Քէնթըրպերի այցելեցինք ուրիշ շահեկան հնութիւններ. ինչպէս, քաղաքին հին պարսպէն մնացած միակ դուռը, հին բերդին մէկ մասը եւ Սրբոյն Օգոստինոսի հին միապատանը: Այս վերջին շէնքը վերջնապէս նորոգուեցաւ եւ վերածուեցաւ Անգղիական եկեղեցւոյ միսիոնարական վարժարանի մը, այսինքն այնպիսի վարժարանի մը ուր միսիոնարական գործի մէջ աշխատիլ փափաքողը կրնան դաստիարակուիլ: Ուսման ընթացքն է 3 տարի, եւ լսեցի թէ անցեալ տարի ուսանողաց թիւը կը հասնէր 41ի: Տեսանք նաեւ մնացորդներն Ձէքերի Պանդոկին որ յամի Տեառն 1400է առաջ շինուած էր ուխտաւորաց համար: Չորսը, հայրն անգղիական բանաստեղծութեան, իւր գրուածոց մէջ կը յիշէ այս պանդոկը: Քաղաքին ծայրը կը գտնուի գեղեցիկ դքսավայր մը որ կը կոչուի Տոն-ժոն: Այս տեղ կը գտնուին ծաղկաւորաներ, ծառուղիներ եւ 80 ոտք բարձրութեամբ արուեստական հողաբլուր մը: Այցելուք կրնան մասնաւոր ճամբով մը ելնել այս հողաբլրին վրայ եւ լաւ կերպիւ գիտիլ չըջալայ տեսարանները: Տոն-ժոնի հասարակաց պարտիզին մէջ տեսանք Թագանթ մը որ Սեաւթոփոլի պատերազմին ժամանակ թշնամիէն առնուած էր:

Քէնթըրպերի ի Լոնտոն գացած ժամանակ անցանք Ձէթհըմի մէջէ, բայց կանգ չառինք այդ քաղաքին մէջ: Ձէթհըմ Անգղիոյ գլխաւոր նաւային գինարանաց մին է: Նաւային գործարանք, յորս օտարազգիք կրնան մանել իրենց դեսպանաց միջոցաւ միայն, հիմնուած են 300 տարի առաջ Եղիսաբեթ թագուհիէն եւ կը պարունակեն ընդարձակ աւազաններ, նաւամատոյցներ եւ նաւարաններ: Մեծագոյն զրահաւորները կրնան շինուիլ եւ սպառազինուիլ աստ 3,000 գործաւորք կանոնաւորապէս կ'աշխատին. այս թուոյն մէջ չեն յանցաւորները որք ծանր գործերը կը կատարեն: Ձէթհըմ զօրեղապէս ամրացուած քաղաք մ'է, եւ աստ կան ընդարձակ զօրանոցներ: Այս քաղաքը շինուած է Նէտուէյ գետին վրայ, 15 մղոն հեռի այն տեղէն ուր սոյն գետը կը միջնայ Թէյմզի հետ:

Ձէթհըմի ճիշդ հիւսիսային կողմը կը գտնուի Բոչէսթըր կոչուած հին քաղաքը որ ունի վաղեմի եւ փառաւոր բերդ մը եւ մայր եկեղեցի մը, եւ այս քաղաքէն անցնելով կէս ժամ եւս աճապարանօք ճամբորդելէ ետքը տեսանք թէ Անգղիոյ հզօր

ստանին արուարձանները կը մտնէինք: Ի Սիտընհէմ անցանք Բիւրեղեայ Պալատին քովէն, որոյ բացման արարողութիւնը կառուցուեցաւ 1854ին եւ որ կառուցուած է մեծաւ մասամբ 1851ին բացուած արուեստահանդիսին պալատան շէնքին նիւթերով: Այս էր աշխարհի առաջին արուեստահանդէսը: Առաւել քան քսան տարի առաջ այցելած էինք Բիւրեղեայ Պալատը, բայց այս անգամ ժամանակ չունեցանք վերստին տեսնել զայն: Սիտընհէմէ անցնելէ քիչ ետքը զմեզ գտանք բուն քաղաքին մէջ, եւ մղոններով տեղ կ'անցնէինք աղիւսեայ միօրինակ տանց շարքերու մէջէ:

ԱՐԴԻ ԽՈՒՉԱՐԿՈՒԹԻՒՆՔ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՅ ՄԷՋ
1.

Նախնի ժամանակաց նշանաւոր ժողովրդեան մը վիճակի մասին սնտոյ հետաքրքրութենէ կամ լոկ տեղեկութիւն ստանալու բաղձանքէ բոլորովին տարբեր շարժառիթով է որ զիտնական ընկերութիւնք եւ անհատ ուսումնականք կը վառնան այնչափ ժամանակ եւ ստակ՝ խուզարկելու համար աստուածաշնչական երկիրները եւ ի Սուրբ Գիրս յիշուած գէպերուն թուականը: Բոլոր այսպիսի գործոց մէջ բառին ընդարձակագոյն նշանակութեամբն ուղղակի շահ ձեռք բերողն է աստուածաշնչական զիտութիւնը. եւ եթէ Սուրբ Գրոց մէջ մի յովտ եւ նշանախեց յայտնութիւն է, ապա ուրեմն որ եւ իցէ աշխատութիւն որ տրուի կատարելապէս լուսաբանելու համար անոր պարունակութեանց մանրագոյն մասերը, է օգտակար եւ շահաւետ: Եթէ ճշգրտութիւն եւ կատարելութիւն իմաստութիւն են, եւս առաւել իմաստութիւն են յայսմ: Եւ ճիշդ անցեալ տասը, քսան տարեաց եւ ի մասնաւորի վերջին սոյն ամսոց մէջ աւելի թուով եւ աւելի լաւ գործ կատարուած է յայսմ մասին քան որչափ անցեալ տասնեութ քրիստոնէական զարուցմէջ: Աստուածաշնչական երկրաց զիտուած է եւ տակաւին կը զիտուի որպէս զի իրենք ընեն իրենց պատմութիւնը Սուրբ Գիրքն ուսանողներու օգտին համար, եւ անոնց պատմածն է կարի հետաքրքրաշարժ եւ հրահանգիչ: Միայն Պաղեստինու համար հիմնուած են զիտոց ընկերութիւնք Անգղիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ: Նշանակութեան արժանի է որ առաջինը հաւաքած է ամբաւ քանակութեամբ նիւթ, խուզարկած լինելով գրեթէ Դանէն մինչեւ Բերսաբէէ Յորդանանու արեւմտեան կողմը գտնուող երկրին գրեթէ մէն մի մասնաշափը. իսկ գերմանական ընկերութիւնը որ միայն իբր տասը տարի առաջ կազմուեցաւ, եւ առանց վայելելու ճոխ միջոցներ, կատարած է կարի յոյժ պատուական գործ ի մասին գիտնական հետազօտութեան՝ նիւթոց վրայ որք հաւաքուած են Սուրբ Երկրին այլ եւ այլ խուզարկութեանց ժամանակ: Պաղեստինու խուզարկութեան Անգղիական Ընկերութիւնը իւր տրամադրութեան ներքեւ ունի ամբաւ աղբիւրներ, եւ Եռամսեայ Տեղեկագրութիւնք են շտեմարանք եւ միջնորդնոց վերջնագոյն եւ ընտրեալագոյն հետազօտութեանց: Գերմանական ընկերութեան Յոյսթէթը ցարդ հրատարակեալ աստուածաշնչական հանդիսից լաւագոյնն է: Սակայն իրենց Արեւելեան Ընկերութիւնը ասկէ իբր տասնեակինգ տարի առաջ զրկեց խուզարկիչ խումբ մը Յորդանանու արեւելեան

կողմը դառնուող երկիրը։ Այս խումբը բե-
րաւ իւր հետ միայն մասնական բայց կարի
յոյժ վստահելի տեղեկութիւն որ երբեք
ծանօթ է պատմական այդ երկրին վրայ։
Միացեալ Նահանգաց զբկած երկրախոյզ
խումբը առաջնորդութեամբ Հրամանատար
Լինչի լաւագոյն գննութիւններն եւ չա-
փումներն բրած է Մեռեալ Ծովուն վրայ։
Ուրիշ ընկերութիւնը, երկրախոյզ խումբը
եւ անհատ անձինք բրած են նմանօրինակ
գործ, միայն թէ նեղ սահմանի մէջ։ Մաս-
նաւորապէս ճշմարիտ է այս՝ Սուրբ Երկրի
գիտնական ուսումնասիրութեան ռահվի-
րային, Նիւ Եորքի ֆրոֆ. Ռոպինսոնի,
համար, որոյ «Աստուածաշնչական Հետա-
խուզութիւնը» տակաւին ի յարգի են իւր-
եւ կարեւոր հեղինակութիւն։ Նորա յա-
ջորդաց մէջ հաւանականապէս ոչ ոք յա-
ռաջ բերած է աւելի պատուական արգիւնք
քան Սիլաս Մէրիլ, վախճանեալ հիւպատոսն
Միացեալ Նահանգաց յերուսաղէմ, որոյ
ուսումնասիրութիւնը ի վերայ Պաղեստին-
նու թոնոց, եւ երկասիրութիւնն Երու-
սաղէմի երկրորդ պարսպին վրայ որ մօտե-
րա գտնուած է, նաեւ իւր կատարած
գերն Գողգոթայի վերաբերեալ քննութեանց
եւ վիճաբանութեանց մէջ, ծանօթացողին
գնա ինչպէս Ամերիկայի՝ Նոյնպէս եւ Եւ-
րոպայի ուսումնականաց։ Աստուածաշնչա-
կան երկրաց վերաբերեալ ուրիշ մասնաւոր
գործոց մասին ո՛չ մի երկրախոյզ խումբ աւե-
լի արգիւնք կը խոստանայ քան այն խումբ
ըր գործը կը փնտրելով չամայա-
րանը, առաջնորդութեամբ ֆրոֆ. Ճոն Փե-
թերսի որ տակաւին աւարտած է իւր
գործը։

Բայց աստուածաշնչական երկրաց վրայ
խուզարկութեանց բարւոք արգիւնքները
երբեք չեն պարփակեալ աշխարհագրու-
թեան եւ տեղագրութեան մէջ։ Արդի ա-
րեւելեաց կերպերն եւ սովորութիւնք են
կենդանի մեկնութիւնք աստուածաշնչական
նկարագրութեանց։ Պահպանողականութիւ-
նը որ արեւելեաց կեանքին ա՛յնքան նշա-
նաւոր մէկ հանգամանքն է, եւ որ ա՛յն-
պիսի քար զայնակողութեան եւ խոչընդոտն
եղած է արեւմտեան քաղաքակրթութեան
ծաւալման առջեւ, իսկապէս եղած է, ընդ
նախախնամութեամբ Աստուծոյ, կարեւոր
օգնութիւն՝ պահելով աստուածաշնչական
երկրաց եւ ժողովրդեան սեփական հանգա-
մանքները ուսումնականաց սերնդեան մը
համար որ կրնար ճանաչել անոնց արժե-
քը եւ յօգուտ գործածել զայն։ Հակառակ
բազում դարուց գործած փոփոխութեանց,
հակառակ Երուսաղէմի տաճարեւթիւն ան-
գամ կործանելուն, եւ նախնի քաղաքին
խոր թաղուելուն այժմու տեղեւոյն ներքեւ,
եւ երկրին միւս քաղաքաց եւ գիւղօրէից
նոյն բաղդին մասնակից լինելուն, Պաղես-
տին, միով բանիւ, իւր հողով եւ բնակ-
չօք, զարմանալի նմանութիւն ունի իրաց
վիճակին որք կը յիշուին եւ կ'ենթադրուին
Աստուածաշնչաւ Գրոց մէջ։ Առեւտուրը
տակաւին կ'ըլլայ նոյն եղանակաւ որով Աբ-
րահամ գնեց Քեաի որդւոցմէ Սառայի գե-
րեզմանին տեղը։ Տակաւին կը պահուին՝
ի Սուրբ Գիւրս յիշուած նախնական եղա-
նակը երկրագործութեան։ Ի Բեթլէհէմ մար-
դիկ իրար կ'ողջունեն այնպէս ինչպէս Բոոս
կ'ողջունէր իւր հնձողները։ Սօքա միայն
քանի մը օրինակներ են ի մէջ բազմաց,
որ կը ցուցնեն թէ աւելի քան քսան դա-
րուց աղմուկն եւ վրդովմունք կարող եւ

ղած չեն փոխել, բայց եթէ չափու իւրեք,
երկրին եւ բնակչաց առանձնայատկութիւն-
ները։

Բայց խուզարկութիւնք յառաջ կը տար-
ուին հաւասար աշխուժիւ աստուածաշնչ-
ական ուրիշ երկրաց մէջ եւս։ Պաղեստին-
նու աշխարհագրական դիրքը եւ պատմու-
թիւնն այնպիսի էր որ անոր բնակիչք ի
հաղորդակցութեան էին վաղեմի ժամանա-
կաց բոլոր գլխաւոր ազգաց հետ։ Իսրայելի
բաղդը յաճախ կ'ապուած էր ոչ միայն փոք-
րագոյն ժողովրդոց հետ, որպիսի էին Ե-
դովմայեցիք, Մովաբացիք եւ Փղշտացիք, այլ
նաեւ զօրաւոր Եգիպտացւոց, Ասորեստան-
եաց, Բաբելոնացւոց եւ Պարսից հետ։ Սոյն
երկրաց մէջ եւս Աստուածաշնչաւ Գրոց վե-
րաբերեալ խուզարկութիւնք քաղած են ճոխ,
այո՛, ճոխագոյն իսկ հոռններ։

ԵՕԹՆ ՀՐԱՇԱԼԻՔ ԱՇԽԱՐՀԻ (Մէնսլէ-լէ Եւ Եւ Եւ)

Այժմ եօթանիւկն եօթն հրաշալիք կան
բաղդատելով աշխարհիս եօթն հրաշալեաց
հետ զորս դասաւորած էին նախնիք։ Հռո-
դոսի առասպելեալ Արձանը, Աղեքսանդրեան
Փարոսը, Բաբելոնի կախաղանաւոր Բու-
րաստանները, աննշան բաներ կ'ըլլան արդի
ժամանակաց մեծագործութեանց քով։ Հռո-
դոսի Արձանը, ամենայն հաւանականու-
թեամբ՝ էր դիցաբանական ստացօղ յերկը-
րած, մինչ Նիւ Եորքի նաւահանգստին մօտից
վրայ կ'առուցեալ Պարթոլոնի արձանն է կա-
տարուած իրողութիւն, եւ անտարակոյս
հաւասար, իբրեւ մեծագործութիւն, նախնի-
եաց Եօթն Հրաշալեաց որ եւ իցէ միոյն,
մինչեւ իսկ բացառութիւն չհամարելով
Բուրգերը։ Իբրեւ իրողութիւն, աշխարհիս
խկական հրաշալիք, որ սակայն ըստ մեծի
մասին դադարած են լինելէ հրաշալիք իրենց
ընտանեանալուն պատճառաւ, կը ներկայա-
ցունեն գիւտ մանաւանդ քան ճարտարա-
դիտական եւ ճարտարապետական հանճար։
Տպագրական մամուլը, հեռագիրը, երկա-
թուղին, շոգենաւը, լուսանկարիչ գործին,
հեռագիրտակը, եւ ինքնագործ հնձող եւ
խուրձ խուրձ կ'ապող մեքենան, ինքնին
են եօթն հրաշալիք, զորս Եգիպտացիք եւ
Յոյնք երազած չէին երբեք։ Բայց ի մասին
ճարտարագիտական հանճարի, որ նախնի
Եօթն Հրաշալեաց ամենէն գլխաւոր պարա-
զան է, այժմ ա՛յնքան բազմաթիւ պանծա-
լի յաղթանակներ կան, որ երբեք դիւրին
չէ եօթն հատ ընտրել անոնց մէջէն։ Այսու
ամենայնիւ յօդուածագիր մը Պլաւ Լէւի-
Փօլէ-լէ Մէլլէ-լէ հանդիսին օգոստոսի թու-
ոյն մէջ կը յիշատակէ եօթն մեծագործու-
թիւններ որ իրեն կը թուին արժանաւո-
րագոյն՝ ճանչցուելու եօթն գլխաւոր հրա-
շալիք աշխարհի։ Անոր յօրինած ցանկը կը
պարունակէ Փորթի կամուրջն, ի Սկովտիա-
Նիւ Եորքի նոր ստորերկրեայ ջրուղին 30
մղոն երկայնութեամբ, իւր 130 ոտք գետ-
նին տակէն անցուած եւ ժայռի մէջ փոր-
ուած։ Էյֆէլեան աշտարակը։ Պրուքլինի
կամուրջը։ Սլւ. Կոթարի փապուղին ի մէջ
Ջուլիցերիոյ եւ Իտալիոյ, որ սկսուեցաւ
1,340 ոտք բարձրութենէ եւ 9½ մղոն ծակ-
ուած է կարծր ժայռի մէջէն։ Հէլ Կէյթի
մօտ գործադրուած բարւոքմունք, եւ նա-
ւամատուցի ձեւով յօրինուած երկայն թում-
բերը Միսիսիպիի բերանը։ Դիւրին է սոցա
մէջէն արտաքսել ինչ ինչ։ Թերեւս մտացի
սակաւ անձինք միայն կը գտնուին որ չա-
ռարկեն այս մեծագործութիւններէն ոմանց՝

հրաշալեաց ցանկին մէջ դասուելուն դէմ։
Օրինակի վրաս, Էյֆէլեան աշտարակը, իւր
այնքան բարձրութեամբ հանդերձ հազիւ
ուրեմն պարտի գերազանց համարուել Սու-
էլի Զրանցէն։ Եւ Հէլ Կէյթի բարւոքմանց
համար կատարուած մեքենագիտական ա-
րարք հազիւ պարտին ի բաղդատութեան
գրուել Խաղաղական երկաթուղեաց շինու-
թեան հետ։ Սիպերիական Երկաթուղին
եւս կրնայ գերազոյն համարուել հրաշալ-
եաց ցանկին մէջ գտնուողներէն ոմանց։
մինչ Պարթոլոնի արձանը հազիւ ուրեմն
արժան է արտաքսել ցանկէն, ոչ միայն իւր
հսկայական չափակցութեանց, այլ՝ եւ հան-
ճարին համար որ կը պահանջուէր ի ձեռս
բերելու համար կէտ նպատակի գրուած ար-
գիւնքները։ Կան անկեան նեցուկ ունեցող
քանի մը կամուրջք եւս, որոց մին կրնայ
արժանի համարուել մօնելու այդ եօթանց
ցանկին մէջ, Լուծելի խնդրոյն ծանօթ չե-
ղողներու թերեւս թուի թէ Միսիսիպիի
մէջ ի ձեւ նաւամատուցի շինուած երկայն
թումբք արժանի չեն մանել ցանկին մէջ։
Նոցա մէջ չկան քարեղէն ահագին մոյթեր
(պիլար, բէլէ) եւ ոչ մարդկային ձեռամբ
կատուցուած հիացում աղբող շինուածք,
այլ միայն ուռնեոյ ճիւղերէ հիւսուած եր-
կայն կաղամածներ են, որոց մէջ լցուած է տիգի-
լ եւ խիճ եւ ընկղմած են գետոյն մէջ։ Բայց
տես թէ ի՞նչ արգիւնք ի ձեռս բերուած են
այսպիսի պարզ միջոցներով զորս թելադ-
րած է Հրամանատար Իտա։ Եւ ահա լու-
ծելի խնդիրը։ Կայ ցամաքի մըներքին վաճա-
ռականութեան հարկաւոր գետ մը, որոյ
ջուրը չարունակ կը բերեն դէպ ի ծով ամ-
բաւ քանակութեամբ աւազ եւ խիճ։ Հաշ-
ուուած է որ այս կերպով մէկ խորանարդ
մղոն պինդ հող կ'իջնէ ի ծով ամէն տարի
Միսիսիպիի ջուրը միջոցաւ։ Երբ գետոյն
հոսանքը կու գար կը խառնուէր ծովածո-
ցին ջուրը, հոսանքը կը կասէր դէպ ի ցա-
մաք դիմող ծովային մակընթացութեան,
եւ մեծաքանակ հողային նիւթ կը մնար իւր-
եւ գիրտ, մինչ գետը մեծատարած կը
ծաւալէր ընդարձակ դեպին մը վրայ։ Նա-
ւարկութիւնը կ'ըլլար անստոյգ եւ վտան-
գաւոր, եւ միլիոնաւոր տղարներ կը ծախ-
սուէին գետոյն յատակը լցուած հողային
նիւթերը մաքրելու համար, բայց առանց
հոսնելու ի կէտ նպատակին։ Այս մասին
մղուած պայքարի մը մէջ գետը կարող էր
պարտութիւն խոստովանել տալ Միացեալ
Նահանգաց կառավարութեան։ Եկաւ Հրա-
մանատար Իտա, առաջարկեց հաւաքել գե-
տեղերը գտնուող ուռնները, ասոնցմէ չի-
նել վանդակաձեւ կամ մահճաձեւ կազմա-
ներ, լցունել գանոնք տիգիլով եւ խիճով,
դնել զայն գուգահեռական դիրքով այն
տեղերը՝ ուր պէտք կար ջրանցի, եւ թո-
ղուլ որ գետը կատարէ իւր պիղման գործը
արազընթաց հոսանքի մը միջոցաւ։ Ասկէ
առին ծագում Միսիսիպիի բերանը գտնուած
նաւամատուցի ձեւով շինութիւնը։ Այս մի-
ջոցաւ աւելի քան կրկնապատիկ խորաց-
եալ երկրաշնտոյս կարեւորագոյն գետոյն բերա-
նը գտնուած ջրանցը։ Զուրբը անընդհատ
բերին թափեցին աւազ եւ խիճ նաւամա-
տոյցներուն եւ գետեղեաց մէջտեղ, ուռիք
բողբողեան եւ ընծիւղ արձակեցին եւ ա-
ճեցան, եւ այսպէս հողէ հաստատուն գետ-
եղաներ ձեւացան եւ պաշտպանուեցան ծա-
ռերով։ Միայն հարկ է ուռիէ կողմնե-
րուն շարքերն ընդարձակել եւ աւելցունել
ըստ պահանջման հարկին, որպէս զի ջրանցն

աւելի եւս երկնայ գէպի ծովածոցը : Այս գրութիւնն է սարգուծեան մեծ յաղթանակ, բայց արդարութիւն ընելու համար, ի նկատ առնելով ի ձեռս բերուած արդիւնքները, պէտք է զայն համարել ի շարս գլխաւոր եօթն հրաշալիաց աշխարհի :

ՀԱՆՐԱՍԱՌՔԻ ՄԸ ՄԵՋ
ՄԱՐԻԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Գարնան տաք առաւօտ մը Ամերիկայի արեւմտեան մեծ քաղաքներէն միոյն մէջ աղքատ կին մը մտաւ ծանրաբեռնեալ հանրակառքի մը մէջ որ քաղաքին զառ ի վայրէն կ'իջնար : Այս կինը իւր շուկայի մեծ կողովէն զատ հետը ունէր նաեւ երկու փոքրիկ մանուկներ : Մէկ նայուածքով կնոջ նիհար գէմքէն եւ նորա, ինչպէս նաեւ մանկանց, թէեւ մաքուր բայց գծուծ հանգերնէն կ'երեւէր թէ այս կինը չքաւորութեան գէմ բազմիցս մարտնչած էր : Հաւանականապէս կինը կ'երթար շուկայ, եւ որովհետեւ չունէր մէկը ի տան որում յանձնէր իւր զաւակները, ստիպուած էր հետը առնուլ զնոսա : Թերեւս առաջին անգամն էր որ հետը կը տանէր իւր զաւակները, վասն զի նայելով հանրակառքին կանոնները սարունակող թղթոյն վրայ, յորում գրուած էր թէ միայն գրկուած մանկունք ձրի կ'ընդունուին, կողովը կառքին տախտակամանին վրայ դրաւ եւ երկու զաւակներն եւս գրկին առաւ՝ այս կերպիւ կատարելու իւր երկայն եւ ձանձրալի ճամբորդութիւնը : Բիշ յետոյ կառքը մտան երկու վայելազգեալ զարոյցական աղջկաներ որք յունիսի այդ օրուան պէս զուարթ էին : Այս աղջկունք կարծես իրենց հետ բերին մատաղ հասակի մը ուրախութիւնը եւ երջանկութիւնը, եւ իրենց ժպտուն գէմքերով զուարթութիւն մը սիրեցին ճամբորդաց երեսաց վրայ : Նստան աղքատ կնոջ մօտ, եւ մէկ կամ երկու վայրկեան հտըը կնոջ մօտադոյն եղող աղջիկն ըսաւ խեղճ մօրը, «Բու տեղդ ես գրկեմ փոքրիկ մանուկը,» եւ նոյն ժամանակ մօրը ծանրաբեռնեալ գրկէն իւր գիրկը փոխադրեց տաք եւ փոքր մարդկային արարածը : Այս խօսքերն այնչափ քաղցրութեամբ եւ այնպիսի հրապուրիչ ժպտով մը խօսուեցան որ փոքրիկ տղան ընդդիմութիւն չըրաւ, այլ երջանիկ եւ գոհ էր իւր բոլոր ճամբորդութեան միջոցին, մասնաւորապէս երբ կարմրադոյն խնձոր մը ճաշի գեղեցիկ կողովէն իւր փոքր ձեռքին մէջ սահեցաւ : Երբ կինը կառքէն մեկնեցաւ, երախտագէտ արտիւ «Շնորհակալ եմ» ըսելով ցուցուց թէ այն մարդասիրական փոքր դործով ո՛չ միայն իւր յոգնած բազուկները հանգչած էին, այլ նաեւ իւր սիրտը զուարթացած էր : «Ինչո՞ւ համար ըրիր այդ բանը, Հոռթ,» հարցուց մարդասէր աղջկան ընկերը. «տես թէ տղան ո՛րչափ աւրեց քու գեղեցիկ եւ մաքուր հանգերնէրդ : Շատ աւելի գիրկին պիտի ըլլար վճարել տղուն կառքին վարձը, եւ այսպէս նստելու տեղ մը տալ նմա :» «Այո,» ըսաւ Հոռթ, «կարծեմ թէ տւելի գիրկին պիտի ըլլար, բայց ո՛չ այնչափ մարդասիրական :» «Աստուած օրհնէ այն աղջիկը,» ըսաւ բարձրաձայն՝ սպիտակահեր եւ ակնոցաւոր մարդ մը, երբ կառքը հասաւ փողոցի մը անկիւնը ուր աղջկունքը դուրս ելան զարոյց երթալու : «Աստուած օրհնէ զինքը, եւ երկար կեանք թող ունենայ այդ աղջիկը որպէս զի աշխարհի աւելի ուրախութիւն եւ բարեխաղութիւն պատճառէ իւր մարդասիրական գործերով :»

ՅԵՍՈՐ-ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՆ

ԵԿԵՅ-ԹԵՓԷ
(Շար. «Ա. Ե. Տարեր» է 1 Է-էն Լ Է-էն)

Ժողովը կը բաղկանար քսան երէցներէ, քսանեւեկ քարոզիչներէ, երեսունի չափ նուիրակներէ, եւ հինգ միսիոնարներէ որք փոփոխակի ներկայ կը լինէին ժողովին որ տեւեց միայն երեք օր : Յօդուածագիրս թէպէտ ժողովին մէջ գործածուած լեզուին տեղեակ չէր եւ սակայն լիովին զուրկ ալ չմնաց նորա գլխաւոր արարքներուն տեղեկանալու շնորհքէն մի հայագէտ Կալի (երէց) շնորհիւ : Նպատակս չէ աստ մի ըստ միով յառաջ բերել ժողովին արարքներն, այլ յաւէտ՝ մի քանի ուշադրութեան արժանի կէտեր յիշելով շատանալ : Աւետարանի գործին նկատմամբ արուած տեղեկութիւններ ըստ բաւականի գոհացուցիչ էին : Ժողովը իւր մէջ կը պարունակէր 20-25ի չափ եռանդուն երիտասարդաց մի խմբակը : Սոքա ժամանակէ մը ի վեր Աստուծոյ նուիրած են զինքնանս եւ ընկերութիւն մը կաղմելով գովելի ջանքը կը նպաստեն Տէրոջ գործին յառաջադիմութեան : Սոցանէ դմանք քարոզիչներ լինելով՝ երբեմն միսիոնարներէն թոշակ կը ստանային, իսկ այժմ թողած են իւրեանց ամսաթոշակներ եւ իրենք իրենց մէջ կը հոգան քարոզիչներու թոշակը : Բաց աստի ուրիշ քարոզիչներու եւս թոշակ վճարելով կը զրկեն զանոնք Բիւրոյստանու լեռներն բնակող անմահ հոգեւոյ տալու այն «բանական ու անխարդախ» կաթը որով կերակրուողներ երբեք չեն լինիր սովալլուկ : Այս ընկերութեան անգամոյ մեծ մասն են արհեստաւորներ, նոյն իսկ իրենց ձեռքերով աշխատողներ : Շատեր կը ծաղրեն զանոնք ասելով, «Նոքա նոր Կալի են, ջուրը գով կը պահեն այժմ :» Բայց այս երիտասարդներ «Մի՛ կարծէք թէ մենք նոր գիրկով լեցուած ենք» ասելով անվիհեր կը շարունակեն իւրեանց գնահատելի ընթացքը, հաստատելով իւրեանց քարոզածներ Գոթիակի կերպով : Ժողովին մէջ երբ միսիոնարը կը յայտնէին թէ չէին կրնար շարունակել այս տարի ի գիւղօրէս եղող զարոյցաց 15ը դրամի սակաւութեան պատճառաւ, նոքա թախանձանօք կը խնդրէին որ այդ զարոյցաց 5ը իւրեանց հոգատարութեան յանձնուի, զի իրենք պատրաստ են հոգալ 5 զարոյցի ծախքը : Իցիւ թէ մենք այսպիսիներ տեսած ժամանակ «նոր Կալի են» ասելով պարսաւելու տեղ աւելի ջանայինք անմիջապէս հետեւիլ նոցա գովելի օրինակին : Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին յոյժ ազդու մի քարոզ խօսեցաւ Արթ. Պատ. Տր. Լէյրի առաւել քան 300 անձերէ բաղկացեալ երկսեռ բազմութեան մը՝ բնաւան ունենալով Ա. Յովն. Գ. 9 համարը : Բարոզէն ետքը, ըստ սովորութեան, մի հանգանակութիւն եղաւ վասն առաքելական գործոյն ի Բիւրոյստան, որոյ գումարն հասաւ գրեթէ 90 թուման պարսկական փողի որ մօտաւորապէս 30 օսմ. ոսկւոյ հաւասար է : Հինգշաբթի կէս օրէն ետքը կատարուեցաւ նորաչէն եկեղեցւոյ նաւակատիւրը եւ Հոգորդութիւն : Կէս օրէն ետքը ժամը երկուքն (Ը. Ե.) էր երբ արեղակը կ'ընթանար դէպ իւր մօր ծոցը, Կ'ընթանային եւ ընդ նմին եկեղեցւոյ զանգակի քաղցրիկ զօղանջիւններ գէպ ի տանց խորերը ուրկէ ժողովուրդը երկսեռ բազմութեամբ հոյլ ի

հոյլ կը դիմէին յեկեղեցի : Ներկայ էին 600 անձինք, առանց հաշուելու գիւղին որբանոցին երկսեռ որբերը : Ի բեմ էին բարձրացած հինգ երիցունք որոց երկուքն ամերիկացի, իսկ մնացեալքն տեղացի էին : Հանգէսը բացուեցաւ մի աղային երգով զոր երգեցին որբերն հին եւ սակայն յոյժ ազդու եղանակով մը : Աղօթքէ մը հետքը ութսուներորդ սաղմոսը երգուեցաւ, յետ որոյ ի բեմ եկաւ Արթ. Պատ. Մր. Բոն եւ շնորհակալութիւն մատոյց ամենաբարին Աստուծոյ որ այսպիսի պատեհութիւններ տուած էր : յետոյ ժողովրդեան դառնալով խորին շնորհակալքն յայտնեց՝ իւրեանց անդու ջանքերուն համար զորս խնայած չէին եկեղեցւոյ շինութեան առնէն : Ապա արտօնութիւն տրուեցաւ երեք անձանց համառօտ ակնարկութիւններ ընելու անցելոյն նկատմամբ : Այս անձանց մին, Արթ. Կալա Կէլօրիկը, յառաջ մատչելով ընթերցաւ մի տեղեկագրութիւն սոյն գիւղէն ելած երիցանց եւ սարկաւաղաց վրայ, որոց ջանքերն հակիրճ բանիւք մատնանիլ ընելէ զինի յայտարարեց թէ մինչեւ ցարդ գիւղը նուիրած է աղբին 13 երէցներ եւ 6 սարկաւաղներ : Այս անձին յաջորդեց որբանոցին տնօրէնը, Պատ. Շամաշա խնանիչը, որ յոյժ ազդեցիկ մի ոճով խօսեցաւ նախորդ միսիոնարաց անխոնջ ջանից վրայ, նաեւ հաստատեց սոյն գիւղին մէջ, յառաջ քան միսիոնարաց ի Պարսկաստան դալուստը, մի զարոյց լինելը, եւ զայս՝ ոչ միայն բանիւ այլ եւ կենդանի վկայիւք եւս հաստատեց՝ յոյս կացուցանելով սպիտակ մօրուքով մի քանի ծերուկներ : Ապա գրուատեց աղբն որ թէեւ երկար առնէն ինկած էր կռապաշտ ժողովրդեան մը մէջ, եւ սակայն տակաւին պահած էր իւր հաւատք եւ ազդութիւն : Երրորդ խօսողն էր մի ծերունի որ քրիստոնէական ասպարիզին մէջ թափած էր քրտանց կաթիլներ : Սա եւս ազդու մի եղանակաւ գրուատեց նախորդ միսիոնարաց գէպ ի ժողովուրդն ունեցած «անպատմելի» սէրը : Դրուատեց նաեւ նախկին ժողովրդեան գէպ Աստուծոյ դործն ունեցած սէրը : Ապա Պատ. Տր. Շէտ մի քանի յորդորական խօսքերէ հետք ջերմ մի աղօթիւք Աստուծոյ նուիրեց նորաչէն եկեղեցին : Աղօթքէն ետքը ժողովուրդը ձայնակցելով Տր. Շէտի միաբերան ասացին «Հայր մեր», եւ յետոյ եկեղեցին յորջորջուեցաւ «Մար-Կէօրիէլ» այսինքն՝ «Ար. Գէսրդ» : Յաւարտ նաւակատեաց հանդիսին երկու երիցունք փոփոխակի կատարելով Հաղորդութեան արարողութիւնը արձակեցին ժողովուրդը : Ուրախ առաւօտ ժողովոյ պատուարժան անգամը հրաւիրեալ էին թէյ խմելու յարգոյ Մէլիք-Եռնանի ասպնջական յարկին ներքեւ, ուրանօր յոտնկայս այդ եղբօր պատիւն եւս վայելէ ետքը՝ վերստին դարձան յեկեղեցի ուր վերջին մի նիստ եւս ընելէ զինի ժողովը փակուեցաւ Արթ. Պատ. Մր. Բոնի աղօթիւք եւ առաքելական օրհնութեամբ : Ապա դուրս գալով ժողովոյ անգամը շարունեցան ըստ կարգի եկեղեցւոյ դրան առջեւ ուր մի լուսանկարիչ նոցա բոլորին լուսանկարը ի միասին առնէ ետքը՝ առաւ նաեւ եկեղեցւոյ չէքքին լուսանկարը : Եւ յայնժամ ամենեքին գացին իւրեանց տուներ : Իցիւ թէ սոյնօրինակ նուիրական տուներ բազմանային ի վառու Աստուծոյ : Նախիջեւան-Թէլէ ԳԻՒՌՈՐ Ե. ՄԱԼԼԱՐԵԱՆՈՒՐԻԱ 3/15 նոյ. 1890

ՏԱՍՆԵԻՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ Ի ՊՐՈԽԱՍ

Բարձրելոյն շնորհիւ եւ առաջնորդութեամբ եւ ընդ հովանաւորութեամբ վեհափառ Կայսեր մերոյ հաստատութիւնս մտաւ իւր տաճարեկեաներորդ տարին, եւ այս առթիւ մի գովաբանական պաշտօն կատարուեցաւ ի մեր մատրան, յունիս 13ին, կիրակէ օր: Երբ ետ կը նայինք սոյն 16 տարիներուն վրայ, կը տեսնենք յայտ յանդիման առաջնորդութիւնն աստուածային յամենայնի, որով փոթորկաց եւ բազմաթիւ դժուարութեանց մէջ մեր նաւակ անընդհատ յառաջ մղեցաւ դէպ ի նաւահանգիստն անդորր: Պարտիմը Աստուծոյ առաջնորդութեան մէջ փնտռել գործին յաջողութեան եւ զարգացման պատճառը, եւ պարտ է մեզ գոչել, Ձէ թէ մեզ, ո՛վ Տէր, չէ թէ մեզ՝ այլ Քու անուանդ կը պատկանի փառք ամենայն:

Անցեալ 16 ամաց մէջ 1,000ի մօտ տղայք են անցած մեր աչաց առջեւէն զանազան աղագց եւ դաւանութեանց վերաբերեալ, ցերեկեայ եւ գիշերօթիկ, ձրիալարս եւ թոշակաւոր, մանչ եւ աղջիկ, տասնօրեայ եւ քսանամեայ: Սոքա կերակրուեցան եւ հագուեցան, կրթուեցան եւ քիչ շատ դաստիարակուեցան, եւ կարճ կամ երկար ժամանակ Աւետարանին ազդեցութեան տակ գտնուելով՝ նորա աստուածային զօրութիւնն զգացին եւ պիտի զգան: Նոքա, որ իրենց ընթացքն աւարտելով բաժնուած են աստի, ըստ կարողութեան եղած են նաեւ օգտակար այլոց: Կան սակայն եւ այնպիսիք որ այլ վարժարաններու մէջ կատարելագործելով իւրեանց ուսումն եւ զած են փաստաբան, բժիշկ, հեռագրատան եւ թղթատարութեան պաշտօնեայ, ուսուցիչ, գրագիր, եւն., որք պատիւ կը համարին մեր աշակերտներ կոչուիլ, քանզի աստ զրուեցաւ այն հիմը որոյ վրայ յետոյ չէնք շինուեցաւ: Սոյն բարոյական յաջողութիւնէ զատ՝ ունեցանք նաեւ նիւթական յաջողութիւն: այսօր չունինք մի պարագ ի բաց առեալ պարտքն սիրոյ եւ երախտագիտութեան առ բարերարս: Ունինք մի փառաւոր չէնք, 120 կանգուն երկայն եւ 12 կանգուն լայն, քաղաքին ամենէն առողջարար կէտին վրայ, շրջապատեալ իբր տանն արտաւար պարտէզներով որք լի են թթենեօք ի պէտս շերամատածութեան յապագային: Ունինք նաեւ կովեր, ձի եւ կառք:

Մեզ յանձնեալ մեծ բազմութեան առողջական վիճակ նաեւ անցեալ 16 ամաց մէջ յոյժ գոհացուցիչ էր: Ունեցած ենք մէկ առ հարիւր մեռեալ միայն: Այս պարագան կ'ապացուցանէ թէ մեծ խնամ կը տարուի կերակրոց որք յոյժ պարզ լինելով հանդերձ՝ են նաեւ առողջարար եւ անդարար: Կերակրոց հետ միանալով մաքուր օդ եւ յստակ ջուր եւ մարմնամարդութիւն գրեթէ անզգալի ըրած են բժշկին եւ դեղագործին պէտքն ի հաստատութեանս: Այսպէս մանաւանդ անցեալ տարի, մինչ բոլոր քաղաքը, այո՛, համայն աշխարհ կը տառապէր ինֆլւենցիայէ, մենք ի հաստատութեանս — թէեւ ստացանք իւր այց — հաղիւ թէ յուզուելու պատճառ ունեցանք: Մեր շրջակայ թաթար գաղթականք կ'օգտին հաստատութենէս ի հիւանդութեան: Սոքա ամէն տեսակ ցաւոց համար կը դիմեն առ մեզ. այսպէս 1882է ի վեր եղած է մի բժշկական առաքելութեան փոքրիկ սկզբնաւորութիւնը, զոր ընդար-

ձակելու յոյս մեծ ունիմք: Ասկէ առաւել արժանի է ուրախութեան որ աստ ճիշդ Ողիմպոսի ստորոտը խոնարհ մի մատուռ եւս հաստատուած է, ուր երկնային հաց եւ ջուր ձրի կը մատակարարուին ամէն օր եւ մանաւանդ յաւուրն տէրունի, ոչ թէ լոկ հաստատութեանս բնակչաց՝ այլ եւ հեռուէն եւ մօտէն անդ գիմող անօթի եւ ծարաւի անձանց որք կը հարցնեն, «Ի՞նչ է ճշմարտութիւն»: Սուրբ Գրոց մասեր եւ կամ ամբողջ Նոր Կտակարաններ ծախուեցան եւ ձրի բաժնուեցան բազում առ մեզ գիմողաց, թէ՛ ազգայիններէ, եւ թէ՛ եւրոպացիներէ որք ի Թուրքիա ճանապարհորդած ժամանակ քաղաքէս կ'անցնէին: Աւա՛ղ որ սպառած է մեր հոգեւոր պաշար եւ յոյս չունինք նորէն ձրիապէս Սուրբ Գիրք ստանալ Աստուածաշունչի Ընկերութենէն գոնէ այս տարի: Մեռածքս գործարանաց գործաւորներն ուրախութեան արտատուալից աչօք կ'ընդունին իրենց տրուած սրբազան մատեանները՝ խոստանալով ցմահ կարգաւ զայնս:

Գալով աշակերտաց՝ նոցա թիւ 40 նորեկներով 80ի հասաւ: մեր երկու վարժուհիք, զորս մենք էինք պատրաստած, կոչուեցան երկու տարբեր տեղեր վարել իրենց պաշտօն: Այժմ պէտք ունինք մի վարժուհի որ եւ միանգամայն դաստիարակ, քոյր եւ մայր ըլլայ աշակերտաց: Աւա՛ղ որ չունինք մի վարժապետանոց եւ հնար չէ գտնել մի ուսուցիչ, որ ո՛չ թէ լոկ միտք՝ այլ եւ հոգի եւ մարմին կրթէ եւ դաստիարակէ, եւ հօր ու մօր պաշտօնն իսկ ստանձնէ սիրով եւ առանց գանգատանայ:

Ուրախ ենք յայտնել որ այն հրեայ ընտանիք — հայր, մայր եւ զուսոր — որ քանի մը ամիս հաստատութեանս մէջ կենալով ի քրիստոնէական կրօնի կրթութեան եւ ճշմարտութեան համոզուեցան այս անցեալ հոկտ. 12 ին, միւրտութեամբ Աստուծոյ տեսանելի Եկեղեցոյ անդամակցեցան: Աղօթենք վասն սոցա:

Մեր դրամական վիճակին նկատմամբ մի քանի գիտողութիւն ընելով աւարտենք մեր տեղեկագիրը: Յայտնի է որ չունինք որոշ մի եկամուտ տարեկան, մինչեւ իսկ ոչ մի դահեկանի, սակայն աստուածային օգնութեան անձրեւներուն կաթիլք: Կարողացուցին զմեզ տարւոյս իբր 800 ոսկւոյ ծախքը գոցել: Յաւօք տեսանք որ Բիւթանիոյ Նահանգային Ժողովոյ Գործադիր Ժողովոյ կողմանէ եղած աղբւր յորդորը, որ կը յանձնարարէր ի Բիւթանիա գլխաւոր եկեղեցեաց մէջ հանգանակութիւններ ընել ի նպաստ հաստատութեանս, մի քանի բացառութեամբ անլսելի եղաւ: սակայն Աստուած, որ կարող է քարերէն իսկ Աբրահամու որդիներ յարուցանել, հեռաւոր քաղաքներէ եւ աղքատիկ գիւղերէ իսկ օգնող ձեռքեր առ մեզ երկարել տուաւ որք մեր զրկած տոմսակներ վաճառելով միւս կողմանէ մեր կրած վնասին տեղը լեցուցին: Ի սրտէ շնորհակալ ենք նոցա: Մաղթեմք որ Տէրն առատօքէն վարձատրէ զանոնք: Այժմ որ նոր տարւոյս համար արգելեալ է տոմսակներով հաւաքում ընել, մեր պատուարժան պաշտօնէից կը մնայ իրենց յանձնեալ Ժողովրդոց մէջ բանիւ քարողի եւ յորդորանաց՝ բարեգործութեան կայծն արծարծել: Եթէ գործը գոնէ իւր ներկայ վիճակին մէջ պիտի պահենք եւ եթէ յառաջ պիտի չերթանք, գոնէ ետ ալ

չերթալու համար նորէն 800 ոսկւոյ կարօտ ենք: Նոր տարւոյ սկիզբն ունինք լոկ իբր երկու ոսկի, որ է մի օրուան ծախ հաստատութեանս իւր ներկայ գիրքին մէջ: Հաւատք մեծ ունինք սակայն առ Տէր որ նա կերպով մը պիտի հոգայ: Իմ կերպս չըլլայ ալ, քու կերպք չըլլայ ալ, բայց Տէրը անշուշտ իւր կերպով եւ ժամանակին պիտի հոգայ մեր պիտոյքը: Սիրելի ընթերցող, կ'ուզեմ Տէրոյն ձեռաց մէջ մի միջոց լինել վասն գործադրութեան իւր նպատակի: Տարակոյս չունիմ որ կը բաղձաս, եւ պատիւ իսկ կը համարիս որ Տէրը քեզ պէտք ունի ի կատարումն իւր առաջադրութեան: Ուստի նուիրատուաց ցանկին(*) վախճանը գրուած մի քանի խոնարհ առաջարկութեանց հաճէ՛ ուշ գնել: Ընդունէ՛ ի վերջոյ, բարերար ընթերցող, հաստատութեանս մաղթանքը:—

Որբանոց Արեւելեան,
Այս տուն սիրոյ, գթութեան,
Մաղթէ իւր բարերարի
Շնորհաւոր Նոր Տարի:
Տէր ընդ Ձեզ նաեւ յայսմ Նոր Տարւոյ
Պրուսա Գ. ՊԱՆՏՈՒՐԵԱՆ
1 յունիւ. 1891 Տնօրէն
Արեւելեան վարժարանաց

ՇՐՋԱՆԱՅԵՑՈՒԹԻՒՆ (Շէյտէթ)

Նոր սկսուած գործը շատ կը նմանի դարնան նորափթիթ կոկոններուն: մէկ կողմէ կը յուսանք թէ պիտի աճին եւ հասուն պտուղներ արտադրեն, միւս կողմէ կը վնասինք՝ երբ կը յիշենք թէ գուցէ եղեամբ խամրեցնէ զանոնք: Երբ մտադրենք տուն կառուցանել, նախ գետինը կը չափենք, ապա նախատիպը կը գծենք: եւ երբ տանը ձեւը տեսնենք, յայնժամ կը սկսինք հաշուել կառուցման ծախսը: Եթէ տեսնենք թէ մեր կարողութենէն վեր է, ինչ կ'ընենք յայնժամ. կամ նոր նախատիպ մը կը յօրինենք՝ այս անգամ աւելի փոքր գրիւք, եւ կամ բոլորովին կը հրաժարինք շինելէ: Ո՛րչափ աւելի անհրաժեշտ է մեծ գործոյ մը համար ի հաշիւ առնուլ անոր յատակադիծն ու նախատիպը. պարտիմք որոշել հաստատուն հիմ մը՝ վարպետ չափագիտաց խորհուրդներն ստանալով: պարտիմք գիտնալ մեր իսկ դիւքը թէ կարող ենք այսպիսի գործ մը ի գլուխ հանել, կամ մեր հակառակորդին հետ չափուիլ: եթէ ոչ, մեր ամբողջութիւնները թղթէ եւ թուանշաններէ բաղկացած կ'ըլլան, ուր փոխանակ մարդոց լոկ մարդոց անուններ գործածած կ'ըլլանք: Յայնժամ նմանած կ'ըլլանք այն մարդուն որ կը գծէ այնպիսի տան՝ մը նախատիպը որոյ շինութիւնը շատ վեր է քան իւր կարողութիւնը: այնպիսին կը ստիպուի լքանել գործը՝ գեռ կէս չեղած, թողլով իւր կիսկատար չէնք անպատասպար, նշաւակ տեղատարափ անձրեւներուն եւ ձմեռուան բռնաշունչ փոթորիկներուն:

Հէյէ Դ. Մաս Բ. Ա. 3:
Կ. պոլիս Ա. Կ. Ս.

Պարտիպալի բարեկամներէն ընդունեցինք 100 դահեկան ի նպաստ Հաւատարմութիւն գիւղի տառապիւնոց: Խճք. Ա. Կ.

Կ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Պայպըլ Հաւաքի մատրան մէջ, ժամը 9ին, ըստ Թուրքաց:

(*) Նուիրատուաց ցանկը ուրիշ թուով պիտի հրատարակենք: Խճք. Ա. Կ.

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գեղ. 29 ըստ Յուն., 1890, և յուն. 40 ըստ Լատ., 1891

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չինաստանի կայսեր հայրը, Չուն իշխանը, մեռած է: 1875ին Չինաստանի զեռատի կայսրը, որ Չուն իշխանին եղբորորդին էր, մեռաւ, եւ Պետական խորհուրդն ընտրեց Չուն իշխանին մանուկ որդին իբրեւ յաջորդ հանգուցեալ կայսեր: Տեսականապէս, Չուն իշխանը, քանի որ իւր որդին կայսերական գահուն վրայ բազմեցաւ, պարտէր հանրային կեանքէ քաշուիլ, վասն զի ըստ չինական դադաւարաց հայր մը չկրնար իւր որդւոյն իշխանութեան ներքեւ պաշտօն վարել, սակայն եւ այնպէս Չուն իշխանը դարձեալ կը վարէր կառավարական բարձր պաշտօններ, եւ իւր որդւոյն գահակալութենէն թէ՛ առաջ եւ թէ՛ ետքը մեծ ազդեցութիւն ունեցած է կառավարութեան աշխարհավարութեան վրայ: Կը կարծուի թէ հանգուցեալ իշխանը իւր ազդեցութիւնը կը գործածէր հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւելու հանդէպ ուրիշ տէրութեանց, եւ վասն որոյ նորա կորուստը մեծ ցաւ պատճառած է: Չինաստան չունի բազմաթիւ մեծ քաղաքագէտներ, եւ խորապէս պիտի զգացուի Մարքիզ Չանկի եւ Չուն իշխանի կորուստը որք կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ մեռան:

—Անգղիացի պատմաբան Մր. Բինկլէյը յուն. 1ին մեռաւ ի Լոնտոն: Սոյն պատմաբանի գրական փառքը հիմնուած է միակ գրքի մը վրայ որ կը կոչուի «Պատմութիւն իշխանութեան Պետերադմին»։ Եւ սակայն այս գիրքը յոյժ ընտիր գործ մ'է, եւ Սինթարքայսպէս կը գրէ, «Չափազանցութիւն չէ ըսել թէ կենդանի հեղինակաց մէջ ոչ մէկ արձակ գրող կրնայ համարուիլ անկէ (Բինկլէյը) գերադանց»։

—Գերմանիոյ Պոքոմ քաղաքին մօտ ածխանքի մը մէջ պայթում մը պատահեցաւ: Ինն անձանց զիւրեքը դանդաղեցան, եւ չգիտցուի թէ ուրիշ քանի անձինք մեռած են սոյն արկածէն:

Ուրիշ ցաւալի արկած մը պատահեցաւ Անգլիոյ Լիտս քաղաքին մէջ: Դպրոցական հանդիսի մը մէջ 15 փոքր աշակերտուհեաց հանդերձները բռնկեցան: Յաջորդ օրը այս աղջկանց 6ը մեռան, եւ ոմանց կեանքն եւս վտանգի մէջ էր:

—Մր. Փարնէլ Գաղիոյ մէջ Մր. Օ'Պրայընի հետ տեսակցելէ ետքը գնաց յԱնգլիա գեկտ: 31ին, բայց քանի մը օրէն ետքը դարձեալ պիտի վերադառնայ ի Գաղիա ուր բանակցութիւնք վերստին պիտի սկսին: Այս խօսակցութեանց նիւթերն աւմենայն զգուշութեամբ գաղանի կը պահուին, բայց քանի որ երկուստեք մեծ մտերմութիւն ցոյց կը տրուի, հաւանական է որ ի մօտոյ համաձայնութիւն մը գոյանայ: Սակայն եթէ մինչեւ իսկ Մր. Օ'Պրայըն եւ Մր. Փարնէլ համաձայնին, ստոյգ չէ թէ իրաւնական կուսակցութեան հերձուածները պիտի միանան: Նշանաւոր իռլանտացիներ արդէն յայտարարած են թէ յիշեալ պարտնայց եւ ոչ մին արտօնութիւն ունի լուծել այնպիսի խնդիր մը որ կը պատկանի ամբողջ իռլանտացի ժողովրդեան:

—Չմբան սաստիկ ցուրտը մեղմացած է յեւրոպայ ինչպէս նաեւ Կ. պոլսոյ չրջակայից մէջ: Անցեալ շաբթուան առաջին ա-

ւուրց մէջ կ'ըսուէր թէ ի Պերլին «ով որ իւր գործոց պատճառաւ հարկադրուած չէր տունէն դուրս ելնել, չէր ուզեր վառարանին քովէն հեռանալ այսպիսի եղանակի մը մէջ»։ Վիէնայէ եւս ստպէս գրուեցաւ, «Վիէնայցիք սովորած չեն այսպիսի սիւպերական եղանակի: Օրուան մեծ մասին մէջ փողոցները ամայացեալ երեւոյթ մը ունին, եւ մեծ բազմութիւն խոնուած է այն տաք սենեակներուն մէջ որոցմէ մարդասիրաբար 60 հատ բացուած են աղքատաց համար քաղաքին այլ եւ այլ կողմերը»։ Չենք գիտեր թէ աղքատները ցուրտէն պահպանելու յատկացուած այս սենեակները կառավարութեան թէ անհատ անձանց կողմէ բացուած են: Դեկտ. 30ին ի Փարիզ հարիւրամասնայ ջերմաչափին անդիկը գրոյէն 12 աստիճան վար էր: ՅԱնգլիա եւ ի Գերմանիա բազմաթիւ թռչունք մեռան սաստիկ ցուրտէն: Ի Թրիէսթէ եւս սաստիկ ցուրտ կը տիրէր, եւ բաց աստի այնչափ բուռն հով մը կը փչէր որ մարդիկ չէին կրնար քալել առանց բռնելու պարանոցէ զոր քաղաքին իշխանութիւնք յատկապէս հաստատած էին փողոցներուն երկայնութեամբ:

—Մր. Կլատթըն լրացուց իւր ութսունեւմիներորդ տարին, եւ այնչափ բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագրեր եւ նամակներ հասան Հառաբորտնի թղթատարատունը որ, թէեւ այդ օրուան համար մասնաւոր գրադիրներ աւելցուած էին թղթատարատան պաշտօնէից թուոյն վրայ, դարձեալ դժուար եղաւ բոլոր հեռագրերը եւ նամակները ընդունիլ եւ ղրկել: Ուէյլի իշխանը Մր. Կլատթընի նամակ մը գրեց յուրում իւր եւ Ուէյլի իշխանուհոյն կողմէ բարեմաղթութիւններ կ'ընէր: Յետ միջաւոր Մր. Կլատթըն եւ իւր տիկինը գացին գիւղը, ուր մերկացուեցաւ աղբիւր մը որ կառուցուած էր ի յիշատակ նոցա ամուսնութեան յիսնամեկին:

—Աւստրիոյ կայսրը դեկտ. 30ին գնաց ի Փրեսպուրկ, Հունգարիոյ նախկին մայրաքաղաքը, բանալու Դանուբի վրայ ձգուած երկաթեայ հոյակապ նոր կամուրջ մը որ կայսեր անուամբ պիտի յորջորջուի: Հաւանակ սաստիկ ցուրտին 30,000 անձինք ներկայ էին բացման արարողութեան:

Տասնեւից ամիս առաջ հունգարական կառավարութիւնը երկաթուղւոյ գիւնդու նոր գրութիւն մը որդեգրեց ուղեւորաց համար, եւ այս նոր տնօրինութեան արդիւնքն այնչափ նպաստաւոր եղաւ որ յունւարի առաջին օրը նոյն գրութիւնն սկսաւ գործադրուիլ ապրանաց փոխադրութեան գիւնդուն համար: Սոյն նոր գրութիւն կը կոչուի «Շրջանակայ Գրութիւն»։ ամբողջ Հունգարիա շրջանակներու բաժնուած է ըստ հեռաւորութեան Պոլտա-Փէշթէ, եւ մի եւ նոյն շրջանակին մէջ գտնուող ամէն տեղեաց համար նոյն գինը կը պահանջուի: Նոր գինները գրեթէ առաջուան գիններուն կէսն են, եւ երբեմն աւելի պակաս: Այժմ եթէ մարդ մը կէս ոսկի վճարէ, կրնայ երրորդ կարգով Պոլտա-Փէշթէ մինչեւ ուղմանական սահմանադուրը երթալ, այսինքն 450 մղոն տեղ ձամբորդել: Կառավարութիւնն այս փոփոխութիւնը շահուակնկալութեամբ չըբաւ, այլ ձամբորդութիւնը քաջալերելու համար: Բայց նոր տնօրինութիւնն իրապէս սոյն երկու արդիւնքներն եւս ունեցած է: Հասարակ ժողովուրդը տեսնելով որ ձամբորդութիւնն այսչափ աժան է, կը քաջալերուի երկրին

հեռաւոր կողմերը երթալ, եւ այսպէս առաջին անգամն ըլլալով պետական երկաթուղիք հասոյթի աղբիւր եղած են: 1887 տարւոյ մէջ այս երկաթուղիք 200,000 ոսկւոյ ֆիաս մը յառաջ բերին, մինչ այժմ չա՛ մը կը ցուցնեն: Այս գրութիւնը կրնայ յանձնարարուիլ օսմանեան պետութեան մէջ գտնուող երկաթուղեաց ընկերութեանց ուղադրութեան:

—Փէշթէ Լայա շահեկան տեղեկութիւններ կու տայ Պոքրէշի ամրութեանց նկատմամբ, որոց շինութիւնն սկսաւ 4 տարի առաջ, բայց յապաղեցաւ, վասն զի Կալացի շուրջը եւ Ռուսմանիոյ այլ կողմերն եւս ուրիշ ամրութիւններ կը շինուէին: Պոքրէշի ամրութիւնք պիտի բազմանան 18 ամրոցներէ որք պիտի շինուին քաղաքին շուրջը, եւ իւրաքանչիւր զոյգ մը ամրոցներու մէջտեղ հրետանիներ պիտի դեռնուին: Ամրութեանց շրջանակը պիտի ունենայ 72 քիլոմետր երկայնութիւն, եւ պիտի պարիակէ 432 քառակուսի քիլոմետր տարածութեամբ երկիր, այնպէս որ կարող պիտի լինի իւր մէջն առնուլ ամբողջ ուղմանական բանակը: Մայրաքաղաքը պաշարելու համար 600,000-800,000 զօրաց բանակ մը պէտք պիտի լինի, եւ մինչեւ իսկ եթէ բոլոր հազորակցութիւնք կտրուին, դարձեալ քաղաքը երեք ամսուան պաշարման պիտի կրնայ դիմանալ: 18 ամրոցներուն 2 մեծագոյնները պիտի աւարտին յառաջիկայ զարնան մէջ, եւ ամբողջ ամրութեանց շինութիւնը պիտի աւարտի 1893 տարւոյ վերջերը:

—Միացեալ Նահանգաց զօրաց գումարտակի մը եւ ամերիկեան Հնդկաց մէջտեղ կռիւ մը տեղի ունեցած է: Դեկտ. 29ին ամերիկեան զօրքերը պաշարեցին հնդկական գիւղ մը, եւ զօրաց հրամանատարը, Գնդ. Յորսայթ, հրամայեց Հնդկաց որ դուրս գան իրենց վրաններէն: Հնդիկք հնազանդեցան եւ կիսաշրջանակ մը կազմելով նստան մինչեւ որ համրուեցան: Ետոյ նոցա հրամայուեցաւ իրենց զէնքերը յանձնել: 20 Հնդկաց հրաման եղաւ որ երթան եւ հրացանները ժողովին, բայց նոքա բերին միայն երկու հրացան, եւ վասն որոյ խուճ մը զինուորներ սկսան խուճաբեկութիւններ կատարել գիւղին մէջ: Յանկարծ Հնդիկք, որք զօրքերէն պաշարուած էին, ելան իրենց տեղերէն, դուրս հանեցին իրենց հրացաններն իրենց ծածկ կոցներուն ներքեւէն, եւ սկսան արագ աւազ կրակ ընել: Առաջին անգամ զօրքերն անպատկառ կացութեան մը մէջ կը գտնուէին, վասն զի չէին ակնկալեր որ 120 Հնդիկք 500 զօրաց վրայ յարձակելու յանդգնութիւնն պիտի ունենային: Հնդիկք փախան դէպ ի քարայր մը, եւ իրենց վազած միջոցին դարձեալ հրադէն կը պարսլէին, բայց գրեթէ բոլորն ալ սպաննուեցան: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն՝ 92 Հնդիկք սպաննուեցան, ինչպէս նաեւ 38 հնդիկ կիներ եւ տղայք: Զօրքերն ունեցան 32 մեռելներ որոց մին հարիւրասլիս մ'էր, եւ գրեթէ նոյնչափ վիրաւորներ: Ուրիշ կողմ մը հեծելազօրաց գումար մը պաշարուեցաւ Հնդիկներէ եւ մեծ վտանգի մէջ էր, սակայն հեծելազօրաց ուրիշ գումար մը օգնութեան հասաւ եւ ետեւի կողմէն վայրենեաց մէկ մասին վրայ յարձակելով՝ զիւրացուց պաշարեց փախուստը: Զօր. Մայլը, որ Հնդկաց գէմ ուղղեալ արշաւանքին հրամանատարն է, յուն. 2ին

